

*Лозинська Світлана Вікторівна*  
*Педагогічний коледж*  
*Львівського національного університету*  
*імені Івана Франка*

**До питання про форми організації трудової діяльності дітей  
дошкільного віку (поч. ХХ ст.)**

*Педагогічні*

*Статтю присвячено аналізу форм, видів та методів трудового виховання дітей дошкільного віку у 30-х роках ХХ століття, їх впливу на формування особистості дитини, організації дитячого колективу під час трудової діяльності, викладено методу використання «робітної кімнати» з метою формування елементарних трудових навичок у дошкільників.*

**Ключові слова:** *суспільне дошкільне виховання, політехнізації дошкільного виховання, трудове виховання дітей дошкільного віку, «робітна кімната».*

**Актуальність дослідження.** Розглядаючи дошкільний вік як базовий ступінь формування особистісних якостей; беручи до уваги суть нового підходу до дошкільного виховання, заснованого на принципах варіативного змісту, педагогіки для дитини і заради дитини; пізнання дошкільником світу через види діяльності, що цікавлять його; усвідомлюючи, що вчасно закладений фундамент трудового виховання, а саме формування у дошкільників елементарних трудових навичок з раннього віку дає можливість на особистісний гармонійний розвиток дитини; можливість реалізації своїх сил, набуття самостійності, що, безперечно важливе для становлення особистості у дошкільному дитинстві актуалізує проблему дослідження форм трудового виховання дошкільника в її історичному аспекті. З огляду на це слід добирати такі форми та методи трудового

виховання, які відповідають сьогоденню на основі аналізу та узагальнення передового педагогічного досвіду та спадщини минулого. Відстеження динаміки використання різноманітних форм та методів роботи з дошкільниками з формування елементарних трудових якостей на різних етапах розвитку нашої держави дасть можливість обрати саме ті, які будуть відповідати сьогоденню та потребам окремої дитини.

**Метою нашого дослідження є** проаналізувати різноманітні форми та методи трудового виховання дошкільників, які використовувалися педагогами-практиками у 30 – х роках ХХ століття, показати методику їх застосування.

Дошкільна дитяча установа в досліджуваній період стає важливою господарчою інституцією, адже вона охоплює дітей робітництва та складає важливу умову, за словами Скрипника, піднесення продуктивності та ефективності праці [3, 20].

Ідея підготовки кадрів для соцбудівництва на початку 30 років минулого століття торкнулася усіх ланок освіти в Україні в тому числі і дошкілья. З цього приводу Скрипник вказує: «Ми повинні зробити наголос на наші дошкільні установи, ми повинні дошкільну роботу поставити так, щоб вона виконувала не лише завдання комуністичного виховання, а й завдання елементарного навчання» [12,22], наголошуючи на необхідності забезпечення єдності у виховному та освітньому процесі з самих перших ступенів соцвиховання. Ідучи за постановою ЦК ВКП(б) про початкову й середню школи в галузі дошкільного виховання, вважалося за необхідне реалізувати постанову про наукове обґрунтування програми роботи дошкільних та переддошкільних установ на засадах марксистсько-ленінської методології. Науково-дослідному інституту Педагогіки, секції дошкільній та переддошкільній було доручено в план своєї роботи внести питання розгляду програм роботи дитячих установ, переглянути, вивчити методи та форми їх роботи в дошкільних установах, застосувати ті, що будуть сприяти вихованню ініціативи, творчої діяльності, зацікавленості в техніці,

елементарної орієнтації у технології виробництва, ставилося завдання дослідити та вказати ефективні форми роботи, що розв'язують питання громадсько-політичної діяльності дошкільних установ як у місті, так і на селі. Використовуючи засади політехнічного виховання вивчалися методи й форми трудової діяльності дітей в містах та колгоспах. Ставилось питання щодо організації «робітних кімнат» при дитячих установах, питання зв'язку з політехнізованою школою, про форми участі разом з піонерорганізацією в громадсько-політичних кампаніях.

Щоб сприяти політехнізації дошкільного виховання поруч з розробкою питань «робітної кімнати» пропонувалося прискорити розв'язання питання політехнічної іграшки, знарядь та матеріалів праці дошкільників, розробивши певну систему та норми в цьому напрямі. У змісті, методах і формах діяльності дітей-дошкільників, у педагогічному процесі ставилася вимога забезпечити навчальну роботу дошкільників, дати дітям певні елементарні знання в галузі читання, письма та рахунку. Всі вказані моменти вимагали підготовки певних кадрів. У планах роботи НКО та дошкільного сектору Науково-Дослідного Інституту педагогіки досліджуваного періоду наголошено на необхідності вивчення роботи дошкільних закладів, допомоги в організації базових установ місцевого та районного значення, дошкільних методично-педагогічних кабінетів, дошкільних виставок при Міськрадах, Будинках освіти; збільшення видання методичної літератури з окремих питань дошкільного виховання, ставилося завдання про створення робочої книги для педагога-дошкільника та допоміжної літератури для організаторів цієї справи [10;12;13].

Гостро стояло питання про інструкторів дошкільного виховання: дошкільні педагогічні вищі навчальні заклади, технікуми повинні були організовувати на своїх базах методичні, педологічні кабінети, музеї, виставки. В свою чергу Науково-Дослідний Інститут педагогіки з його філіями мав посилити свою роботу в справі консультування цих кабінетів. У періодичній літературі відводилось чільне місце дошкільній та

переддошкільній справі, вказувалося на необхідності підготовки практичних кадрів, які мають відповідати темпам розвитку установ. Здійснення постанови ЦК ВКП(б) у дошкільній справі вважалося, запорукою поліпшення якості роботи дошкільних закладів [12, 22].

Як зазначалось вище, дошкільна установа досліджуваної доби мала стати політехнізованою дошкільною установою. Перед дошкільними працівниками стояло завдання переглянути систему роботи, побудувати її на нових засадах політехнізму. Дослідження Українського Науково-Дослідного Інституту за 1931 рік вивчило роботу 45 харківських дитячих установ та виявили, що певна їх частина змогла організувати дитячу діяльність за новими вимогами, а саме:

1) прикріплення дошкільної установи до виробництва, з метою ознайомлення дошкільників з найважливішими галузями виробничого життя, використовуючи таку основну форму організації навчання як виробничі екскурсії;

2) організація в дитячому садку кутка виробництва та відображення в педагогічному процесі, у всій діяльності дітей елементів виробничого життя – наступна форма зв'язку та знайомства дошкільної установи з виробництвом, яка пропонувалась в досліджуваній період. Куток виробництва, мав на меті збір основних продуктів, виробів майстерні чи фабрики, з яким вона пов'язана: малюнки різноманітних процесів роботи, різних машин, щоб наочно, яскраво відобразити виробниче життя [1,18] .

Отже, кожна дошкільна установа, педагогічний колектив мали переглянути всю педагогічну роботу: організацію педагогічного процесу, зміст, завдання методи педагогічної роботи, все це наблизити до запровадження принципів політехнізму в практику.

Висувалися конкретні завдання: організувати «робітні кутки» в дитячому садку, городню ділянку та квітник.

Вирішуючи завдання політехнічного виховання пропонувалося переглянути методи праці дитячого садка та його форми. Серед методів

роботи масових дошкільних установ, на даний період переважали словесні, на яких, на думку П.Волобуєва, «політехнізму не збудуєш».

Праця дітей в «робітному кутку», корисні вироби з дерева, тканини, паперу, праця в природі, екскурсійні форми роботи — ось що мало розв'язати проблему політехнізму.

Велику допоміжну роль в системі політехнічного виховання дошкільної установи було відведено дитячій іграшці та дитячій книжці. Їх місце в роботі дитячого садка та характер застосування були переглянуті і переоцінені під кутом зору завдань політехнічного виховання. Добір іграшок мав максимально допомогти дітям-закріплювати й поглиблювати свої враження, орієнтуватися в виробництві та його процесах. Для цього була призначена так звана політехнічна іграшка, тобто така іграшка, що буде зосереджувати дітей на процесах техніки, конструктивізму, буде будити в дитині бажання відобразити і закріплювати основні процеси виробничого оточення. Кожний дитячий садок мав якнайглибше продумати систему використання таких іграшок і включити їх у педагогічний процес [1,20]. Подібні завдання ставилися і перед художньою літературою для дітей та її використанням [1,17].

Особливе місце у політехнізації дошкільця займали «робітні кімнати», які організовувалися таким чином: коли дитсадок мав вільне приміщення, його призначали для організації «робітної кімнати» для всього дитячого садка; коли такої можливості не було, то організовувались окремі «робітні кутики» по групах. Але зміст та форми роботи залишалися одні й ті самі й для «робітних кімнат» та для «кутків». «Робітна кімната» в садку стала місцем, де діти на практиці ознайомлювалися з окремими виробничими процесами, набували трудово-політехнічних знань та вмінь.

«Робітна кімната» – це майстерня-лабораторія, в якій діти вивчають виробництво, знайомляться з технологією матеріалів, роблять низку дослідів і навіть виробляють потрібні для життя дитячої установи речі, все це відбувалося у формі колективної праці. В процесі роботи в «робітних

кімнатах» діти мали оволодіти такими політехнічними вміннями та знаннями: елементами виробничої праці (робота з деревом, текстилем, та іншим покидьковим матеріалом, як дріт, шпагат); елементами технології; вироби, які виготовляли діти, як зазначалося вище, мали мати певну спрямованість. До організації «робітної кімнати» залучалися робітників того заводу, фабрики, чи колгоспу, до якого дошкільний заклад був прикріплений, так звану бригаду сприяння політехнізації дитустанов. Кожне виробництво відіграло важливу роль в роботі «робітної кімнати», а саме: виготовлення інструментів для дітей, забезпечення їх матеріалами, а також безпосередня участь робітників у роботі «робітної кімнати».

Обладнання «робітної кімнати» чи кутка мало бути різноманітним (у цьому полягала ідея політехнізму). Її обладнання призначалося:

1. Для роботи з папером, залізом, деревом та текстилем.
2. Різноманітні прості у використанні фізичні та хімічні прилади.
3. Різні моделі, їх альбоми, а також конструкторські скриньки – ящики «Піонер» та інше [1,16].

До всього цього матеріалу ставились певні вимоги. Він мав бути міцним, надаватися обробці дитиною та відповідати гігієнічним вимогам (бути чистим та мати відповідні розміри). Надався детальний опис матеріалів та устаткування. Крім цього кожна «робітна кімната» мала мати набір станків Гренченка, низку електромонтажних матеріалів (вимикачі, дріт), різноманітні прилади, які дають уявлення про фізичні властивості предметів, а також конструктори. Але все обладнання, про яке було згадано вище, на думку педагогів того часу, далеко не вичерпували можливості щодо організації «робітних кімнат» та «робітних кутків». Основне завдання, яке ставилося перед педагогами, це не лише навчити дітей елементарних трудових дій, а й підготувати дошкільних працівників на спеціально організованих семінарах, при безпосередній практичній участі у виробництві [7,22].

**Висновки.** Отже, у досліджуваній період зв'язок з виробництвом стає одним з найважливіших чинників трудового виховання дошкільників.

Ідея виховання у дитини з раннього віку пошани до праці, людини-праці лягає в основу, стає фундаментом всебічного виховання підростаючого покоління, що є безумовно позитивним фактором .

Однак механічне перенесення в дитячу установу політехнічної освіти часто мало негативні наслідки. Педагоги перестали звертати увагу на важливі аспекти трудової діяльності. Нові форми роботи з дітьми, які впроваджувались в цей період, суперечили природі дитини (соцзмагання, ударництво). Вбачаючи в політехнізмі сучасне та необхідне, таке, що може замінити дитині режимні процеси, вільні ігри, малювання та живе спілкування, вважалася організація самої виробничої праці: облаштування «робітної кімнати» чи «робітного кутка» в дитячій установі. Ця форма організації трудової діяльності в досліджуваній період стає обов'язковою умовою виховання підростаючого покоління.

У наступні роки значення праці в «робітній кімнаті» дитячого садка були переглянуті. Вона мала стати допоміжною формою. Педагогами того часу пропонувалися та апробовувалися різноманітні форми організації трудової діяльності дітей дошкільного віку. Хоча і були згадки про індивідуальну форму організації дітей, однак перевага надавалася колективній та бригадній. Дитину перестали сприймати як індивідуальність з власними бажаннями та потребами.

Позитивним аспектом було широке використання методів та засобів трудового виховання, активна участь держави у вирішенні проблем дошкільних закладів досліджуваного періоду.

#### *Література:*

1. Волобуєв А. Дошкільна установа в світлі політехнізму // За комуністичне виховання дошкільника - 1931. - №3. - С.16-21.
2. Гендрихівська А. Класово-ворожі прояви в літературі по дошкільному вихованню // За комуністичне виховання дошкільника - 1934. - №5. - С.42-46.

3. Гендрихівська А. П'ятнадцять років дошкільного виховання на Україні // За комуністичне виховання дошкільника. – 1932 - №10 - С.12-22.
4. Гендрихівська А. Про чергові завдання дошкільної роботи // За комуністичне виховання дошкільника. – 1931. - №1-2. - С.9-38.
5. Гендрихівська А. Меркулова К. Викоренимо ворожі теорії в дошкільній роботі // За комуністичне виховання дошкільника. – 1934. - №4. - С.38-52.
6. Горова О. З досвіду роботи 27 дитсадка м. Харкова.// За комуністичне виховання дошкільника – 1933. - №1. - С.44-49.
7. Горова О. Робітні кімнати .// За комуністичне виховання дошкільника – 1931. - №4-5. - С.21-24.
8. Залужний. Педологічні передумови політехнізму в дошкільному вікові // За комуністичне виховання дошкільника -1931.- №4-5-С.13-19.
9. Крайнівська, Красіка, Барг. Про укладання угоди між дитсадком і виробництвом // За комуністичне виховання дошкільника . - 1934. - №4 - С.57-61.
10. Лукашенко П. Дошкільне виховання на новому етапі // За комуністичне виховання дошкільника. - 1931. - №4-5- С.1-7.
11. Львов В. За політехнічний дитячий садок // За комуністичне виховання дошкільника. - 1931. - №4-5- С.43.
12. Меркулова К. Завдання дошкільної роботи в зв'язку з постановою ЦК ВКП(б) про початкову й середню школу. // За комуністичне виховання дошкільника -1931.- №6-С.22.
13. Морозова Н. Основне завдання дошкільного виховання в п'ятиріччі // Шлях освіти. - 1930. - №8. - С.12-13.

***Лозинская С.В. К вопросу про формы организации трудовой деятельности детей дошкольного возраста (начало XX ст).***

*Статья посвящена анализу форм, видов и методов трудового воспитания детей дошкольного возраста в 30-х годах XX века, их влияния на формирование личности ребенка, организации детского коллектива во время трудовой деятельности, изложена методика использования «рабочей комнаты» с целью формирования элементарных трудовых навыков у дошкольников.*

***Ключевые слова:*** общественное дошкольное воспитание, политехнизации дошкольного воспитания, трудовое воспитание детей дошкольного возраста, «рабочая комната» .

**Annotation. Lozynska S.V. Anotation concerning the issue of ways of organisation of the pre-schooler's labor activity in the 30 s of 20th century.**

*The article is dedicated to analysis of forms, ways and methods of labor education of pre-schoolers, their influence on forming the personality of child, the organisation of children group during the working activity, and describes the method of the usage of «working room» in order to develop the elementary labor skills mong pre-schoolers.*

**Key-words:** social pre-school education, technicalization of pre-school education, labor education of pre-schoolers, «working room».